

Valikaine „RAHATARKUS“ ainekava põhikoolile

Valikaine:
RAHATARKUS
Kooliaste:
III KOOLIASTE
Õppeaine kirjeldus:
<p>Rahatarkus hõlmab teadmisi raha, rahaasjade haldamise, aga ka laiemalt finantsmaailma kohta, tänu millele oskab inimene teha informeeritud ja kaalutletud finantstehinguid. Rahaasjad ehk finantsasjad tähendavad isiklikku raha ning rahalist väärtust omavat vara ja investeeringuid.</p> <p>Teadmistega koos arenevad ka finantshoiakud, mille kaudu väärtustatakse isiklikku ja ühiskondlikku heaolu. Sealjuures ei mõelda ainult praegusele hetkele või lähitulevikule, vaid väärtustatakse ka pikemas perspektiivis jätkusuutlikkust. Teadmiste tuginedes õpitakse oskusi, kuidas raha kasutada ja rahaasju planeerida, ning need teadmised ja oskused toetavad koos rahatarka käitumist.</p>
III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:
<ol style="list-style-type: none">
1) Õpilane tunneb ja mõistab põhilisi finantstermineid, nagu eelarve, säästmine, investeerimine, laenamine, intress jne ning koostab isikliku ja pere eelarve, analüüsib pere sissetulekuid ja väljaminekuid.
2) Õpilane teab Eesti majanduse toimimise aluspõhimõtteid, sealhulgas maksusüsteemi, tööjõuturu ja sotsiaalkindlustuse süsteemi ning mõistab eelarvestamise, säästmise ja investeerimise olulisust isikliku majandusliku heaolu tagamisel.
3) Õpilane suudab hinnata erinevaid finantstooteid ja -teenuseid, teha teadlikke otsuseid laenamise, investeerimise ja säästmise osas ning kasutab veebipõhiseid finantskalkulaatoreid, tabelarvutusprogramme ja muid digivahendeid finantsandmete haldamiseks ja analüüsimiseks.
4) Õpilane väärtustab teadlikku ja vastutustundlikku suhtumist rahaasjadesse, mõistab oma finantsotsuste mõju nii isiklikule kui ka ühiskondlikule tasandile ning on avatud uutele võimalustele otsides aktiivselt viise oma majandusliku olukorra parandamiseks ning on valmis võtma arukaid riske.
5) Õpilane mõistab säästliku tarbimise ja jätkusuutliku eluviisi olulisust ning rakendab neid põhimõtteid oma igapäevaelus.

Õpitulemuste jaotus ja sisu:

Teema: RAHA, MAKSEVAHENDID JA FINANTSTEENUSED

Õpitulemused:	Õppesisu:
1) Teab, et eri rahaühikutel on oma väärtus, mis muutub; 2) Oskab otsida ja kasutada veebipõhiseid finantskalkulaatoreid (nt valuutakalkulaator, palga ja maksude kalkulaator); 3) Teab finantskalkulaatorite arvutuspõhimõtteid.	1. Raha ja valuutade mõiste <ul style="list-style-type: none"> Raha väärtus, raha kui maksevahend Erinevad rahaühikud maailmas Valuutakursid ja nende kujunemine Raha väärtuse muutumine ajas (inflatsioon, deflatsioon, ostujõud)
	2. Valuuta ja selle väärtuse muutumine <ul style="list-style-type: none"> Valuutavahetus ja rahvusvahelised turud Valuuta väärtustmõjutavad tegurid (majandus, poliitika, keskpangad) Valuutakursside dünaamika ja selle mõju tarbijatele Kuidas jälgida valuutakursside muutusi
	3. Finantskalkulaatorite kasutamine <ul style="list-style-type: none"> Veebipõhiste finantskalkulaatorid ja nende kasutamise võimalused Valuutakalkulaatori kasutamine Palga ja maksude kalkulaator: neto- ja brutopalga arvutamine Laenu- ja investeerimiskalkulaatorid ning nende toimimispõhimõtted
	4. Finantsteadlikkuse arendamine <ul style="list-style-type: none"> Raha väärtuse ja ostujõu mõistmine Finantsotsuste tegemine veebitööriistade abil Finantsinstrumentide ja kalkulaatorite kasutamise eelised ja piirangud Kuidas jääda kriitiliseks veebipõhiste kalkulaatorite tulemuste suhtes
Hindamine:	<ul style="list-style-type: none"> Harjutusülesanded veebikalkulaatorite kasutamiseks Valuutavahetuse simulatsioon ja analüüs Palgaarvestuse ja maksude arvutamise praktilised näited Kuidas kasutada finantskalkulaatoreid teadlike otsuste tegemiseks
Teema: OSTUD	
Õpitulemused:	Õppesisu:
1) Oskab analüüsida reklaamtekste ja mõistab, kuidas reklaamid mõjutavad ostuotsuseid. 2) Oskab märgata ja analüüsida oma käitumist seoses reklaamide mõjuga.	5. Reklaami olemus ja eesmärk <ul style="list-style-type: none"> Reklaami roll tarbimismaailmas Erinevad reklaamitüübid ja -kanalid Reklaami psühholoogilised ja kultuurilised aspektid
	6. Reklaamikeele analüüs <ul style="list-style-type: none"> Reklaam kui keeleline ja visuaalne mõjutusvahend

	<ul style="list-style-type: none"> • Reklaamsõnumite varjatud ja otsesed tähendused • Emotsioonide ja narratiivide kasutamine reklaamides
	<p>7. Reklaamide mõju ostuotsustele</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuidas reklaamid loovad vajadusi ja soove • Reklaamide mõju tarbimiskäitumisele
	<p>8. Isikliku käitumise analüüs reklaamide kontekstis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuidas teadlikult jälgida ja analüüsida oma reaktsioone reklaamidele • Emotsionaalsed ja ratsionaalsed ostuotsused • Reklaamide mõju igapäevastele valikutele
	<p>9. Meediakirjaoskuse arendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuidas ära tunda manipuleerivaid võtteid • Teadliku ja kriitilise tarbimise kujundamine • Alternatiivsed reklaamimudelid ja eetiline reklaam
Hindamine:	<p>Praktilised harjutused ja analüüsimeetodid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reklaamteksti ja -kujunduse kriitiline analüüs • Võrdlev reklaamiuuring erinevates meediumites • Isiklik reklaamimõtjude päevik ja selle analüüs
Teema: TULU JA TULUALLIKAD	
Õpitulemused:	Õppesisu:
<p>1) Oskab arvutada brutopalka alusel netopalka.</p> <p>2) Teab Eesti miinimum- ja keskmist palka ning keskmisi elamiskulusid (eluasemega seotud kulud, eluks vajalikud tooted ja teenused).</p> <p>3) Teab lihtsamaid päevakajalisi probleeme Eesti finantsmaailmas (nt diskrimineerimine, kindlate valdkondadega seotud palgad).</p> <p>4) Teab, et erineva hariduse ja oskustega inimeste võimalused tööturul on erinevad.</p> <p>5) Teab, et palk lepitakse kokku töötaja ja tööandja vahel.</p> <p>6) Teab, et sama töö eest on inimestel õigus saada sama töötasu.</p> <p>7) Teab, mis võib mõjutada inimese tulusid (nt maksud, üldine majandusolukord).</p> <p>8) Teab, kuhu pöörduda juriidilise abi saamiseks seoses töökorralduse ja -tasuga,</p>	<p>10 Palka arvutamine ja töötasu alused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brutopalka ja netopalka arvutamine (maksud, sotsiaalkindlustus, pensionifondid) • Eesti miinimumpalk ja keskmine palk ning nende muutused • Töötasu kokkuleppimine tööandja ja töötaja vahel • Võrdse töötasu põhimõtted ja diskrimineerimise vältimine <p>11 Elamiskulud ja eluks vajalikud teenused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peamised elamiskulud Eestis (üür, konnaalkulud, transport, toit, tervishoid) • Elukalliduse muutumine ja selle mõju sissetulekutele • Eelarve planeerimine ja majanduslik toimetulek <p>12 Finantsmaailma päevakajalised probleemid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valdkondadevahelised palgaerinevused ja nendega seotud probleemid • Diskrimineerimise ja ebavõrdse kohtlemise mõjud tööturul • Üldine majandusolukord ja selle mõju sissetulekutele <p>13 Hariduse ja oskuste mõju tööturule</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erineva haridustaseme ja oskustega inimeste tööturuvõimalused • Elukestev õpe ja oskuste täiendamise vajalikkus

<p>finantskohustuste ning maksudega.</p> <p>9) Teab perehüvitiste liike (riiklikud peretoetused, vanemahüvitis, elatisabi).</p> <p>10) Teab Eestis kehtivaid finantskohustustega seotud seadusi (nt ülalpidamise kohustus).</p> <p>11) Julgeb küsida abi ja on motiveeritud otsima infot enne oluliste finantsotsuste tegemist (nt tööle minemisega seonduv, raha laenamine, investeerimine).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kutse- ja kõrghariduse roll tööturu konkurentsivõimes <p>14 Finantskohustused ja maksud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inimese tulude mõjutajad (maksud, majanduslikud tegurid, toetused) • Eesti finantskohustustega seotud seadused (nt ülalpidamiskohustus) • Finantskohustuste täitmise olulisus ja riskid <p>15 Õigusabi ja nõustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kus ja kuidas saada juriidilist abi töö- ja finantsküsimustes • Töölepingud, palgavaidlused ja töötajate õigused • Maksude ja finantskohustustega seotud nõustamiskohad <p>16 Finantsteadlikkus ja info otsimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finantsotsuste tegemine teadlikult ja vastutustundlikult • Raha laenamise, investeerimise ja säästmise põhimõtted • Abi ja info küsimise julgus enne oluliste finantsotsuste tegemist
Teema: EELARVE, FINANTSPLANEERIMINE, LAENUD	
Õpitulemused:	Õppesisu:
<p>1) Oskab arvutada iga kuu säästetud raha põhjal säästu tulevikuväärtust.</p> <p>2) Oskab seada konkreetseid säästmiseesmärke ja kavandada säästmist</p> <p>3) Oskab koostada isiklikku kuueelarvet, arvestades igapäevaseid kulusid.</p> <p>4) Oskab koostada koduse majapidamise ja pere eelarvet.</p> <p>5) Oskab koostada ürituste ja reiside eelarvet.</p> <p>6) Oskab eelarve koostamiseks kasutada tabelarvutusprogramme või rakendusi.</p> <p>7) Teab, mis on investeerimine.</p> <p>8) Teab pikaajalise järjepideva investeerimise ja säästmise kasulikkust (nt pensioniks säästmine).</p> <p>9) Teab, mis on kindlustus ja et on olemas vara kindlustamise võimalused.</p> <p>10) Teab raha laenamisega seotud peamisi võimalusi (nt madala</p>	<p>17 Säästmise alused ja tulevikuväärtuse arvutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Säästmise põhimõtted ja eesmärgid • Igakuiste säästude tulevikuväärtuse arvutamine • Säästmiseesmärke seadmine ja plaani koostamine • Erinevad säästmismeetodid ja tööriistad <p>18 Isikliku eelarve koostamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Igapäevaste kulude kaardistamine • Sissetulekute ja väljaminekute planeerimine • Eelarve koostamise praktilised näited • Digitaalsete eelarvehaldustööriistade kasutamine <p>19 Majapidamise ja pere eelarve planeerimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koduste kulude jaotamine ning prioriteetide seadmine • Pere rahaliste kohustuste ja säästude haldamine • Pikemaajaline finantsplaneerimine <p>20 Ürituste ja reiside eelarvestamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ürituste ja reiside maksumuse hindamine • Kulude jaotamine ja optimeerimine • Ootamatute kulutuste planeerimine <p>21 Eelarve koostamise tööriistad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tabelarvutusprogrammide (nt Excel, Google Sheets) kasutamine • Eelarverakenduste tutvustus ja praktilised harjutused

intressiga kodulaen) ja riske (nt kõrged intressid, makseraskused). 11) Teab, et laenuvad erinevad intresside poolest.	<ul style="list-style-type: none"> • Andmete analüüsimine ja visuaalne esitamine
	22 Investeerimise alused <ul style="list-style-type: none"> • Investeerimiseesmärkide seadmine • Varaklasside valik, võimalused investeerimiseks • Pikaajalise investeerimise eelised ja riskid • Pensioniks säästmise võimalused ja strateegiad
	23 Kindlustuse olemus ja võimalused <ul style="list-style-type: none"> • Kindlustuse roll finantsplaneerimisel • Vara ja isikliku kindlustuse võimalused • Riskide maandamine kindlustuse kaudu
	24 Laenamise võimalused ja riskid <ul style="list-style-type: none"> • Erinevat tüüpi laenuvad ja nende tingimused • Madala ja kõrge intressiga laenuvade võrdlus • Makseraskused ja võlgade haldamise strateegiad • Kuidas teha teadlikke laenuotsuseid
Hindamine:	Kogemuslugude analüüs Eelarve koostamine

Teema: JÄTKUSUUTLIK MAJANDAMINE

Õpitulemused:	Õppesisu:
1) Teab peamisi põhimõtteid, mille alusel eristada keskkonnasäästlikke tooteid teistest toodetest (nt teab, miks eelistada kohalikke tooteid). 2) Oskab hinnata säästliku tarbimise ja jätkusuutliku eluviisi mõju oma isiklikule elule ja laiemalt ümbritsevale keskkonnale. 3) Mõistab, et hea iseseisev majanduslik toimetulek toetab üldisemat eluga rahulolu. 4) On motiveeritud omandama uusi teadmisi ja oskusi, et oma majanduslikku toimetulekut edendada.	25 Säästmise alused ja tulevikuväärtuse arvutamine <ul style="list-style-type: none"> • Säästmise põhimõtted ja eesmärgid • Igakuiste säästude tulevikuväärtuse arvutamine • Säästmiseesmärkide seadmine ja plaani koostamine • Erinevad säästmismeetodid ja tööriistad
	26 Isikliku eelarve koostamine <ul style="list-style-type: none"> • Igapäevaste kulude kaardistamine • Sissetulekute ja väljaminekute planeerimine • Eelarve koostamise praktilised näited • Digitaalsete eelarvehaldustööriistade kasutamine
	27 Majapidamise ja pere eelarve planeerimine <ul style="list-style-type: none"> • Koduste kulude jaotamine ning prioriteetide seadmine • Pere rahaliste kohustuste ja säästude haldamine • Pikemaajaline finantsplaneerimine
	28 Ürituste ja reiside eelarvestamine <ul style="list-style-type: none"> • Ürituste ja reiside maksumuse hindamine • Kulude jaotamine ja optimeerimine • Ootamatute kulutuste planeerimine
	29 Eelarve koostamise tööriistad <ul style="list-style-type: none"> • Tabelarvutusprogrammide (nt Excel, Google Sheets) kasutamine • Eelarverakenduste tutvustus ja praktilised harjutused • Andmete analüüsimine ja visuaalne esitamine
	30 Investeerimise alused <ul style="list-style-type: none"> • Investeerimise põhimõisted ja eesmärgid

	<ul style="list-style-type: none"> • Pikaajalise investeerimise eelised ja riskid • Pensioniks säästmise võimalused ja strateegiad
	<p>31 Kindlustuse olemus ja võimalused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kindlustuse roll finantsplaneerimisel • Vara ja isikliku kindlustuse võimalused • Riskide maandamine kindlustuse kaudu
	<p>32 Laenamise võimalused ja riskid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erinevat tüüpi laenud ja nende tingimused • Madala ja kõrge intressiga laenude võrdlus • Makseraskused ja võlgade haldamise strateegiad • Kuidas teha teadlikke laenuotsuseid
	<p>33 Keskkonnasäästlik tarbimine ja jätkusuutlik eluviis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peamised põhimõtted keskkonnasäästlike toodete eristamiseks • Kohalike toodete eelistamise eelised • Säästliku tarbimise mõju isiklikule elule ja keskkonnale • Kuidas arendada jätkusuutlikke harjumusi
	<p>34 Majanduslik toimetulek ja eluga rahuolu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hea majandusliku toimetuleku mõju elukvaliteedile • Motivatsioon ja eneseareng majandusliku heaolu parandamiseks • Uute teadmiste ja oskuste omandamine finantsteadlikkuse tõstmiseks
Hindamine:	Ürituse või reisi eelarve koostamine tabelarvutusprogrammis Excel

Kasutatud materjalid

Liivamägi, K., Talpsepp, T., & Vaarmets, T. (2020). *Rahaedu põhimõtted. Kuidas haarata kontroll oma rahaasjade üle ja saavutada rahaline vabadus*. Kirjastus Argo.

Mädamürk, K., Käsper, M., & Anspal, T. (2023). *Rahandusministeerium*. Kasutamise kuupäev: 20. veebruar 2025. a., allikas [www.fin.ee](https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2023-12/Rahatarkuse%20teema%20k%C3%A4sitlemise%20juhendmaterjal%20%C3%B5petajale%20I%2C%20II%20ja%20III%20kooliastmes.pdf):
<https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2023-12/Rahatarkuse%20teema%20k%C3%A4sitlemise%20juhendmaterjal%20%C3%B5petajale%20I%2C%20II%20ja%20III%20kooliastmes.pdf>